

Dr hab. Elżbieta Hryniewicz-Lach, Prof. UAM
Zakład Prawa Karnego
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Poznań, dnia 18.03.2024 r.

(Druga) recenzja rozprawy doktorskiej

mgr Diany Brzezińskiej

pt. Problematyka zabójstwa na prośbę w ujęciu nauk penalnych

(uprzednio: *Interdyscyplinarna analiza problematyki zabójstwa na prośbę ofiary*)

Niniejsza recenzja stanowi drugą recenzję rozprawy doktorskiej mgr Diany Brzezińskiej. Pierwsza recenzja została sporządzona w wyniku powołania jej autorki przez Radę Naukową Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego w dniu 26.05.2023 r. na recenzenta w postępowaniu o nadanie stopnia doktora mgr Dianie Brzezińskiej w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauk prawnych. Przedmiotowa recenzja ma charakter uzupełniający i sporządzono ją na prośbę Przewodniczącego Rady Naukowej Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego w związku z modyfikacją tytułu oraz treści pracy.

W pierwszej kolejności należy wskazać, że już w pierwszej recenzji, sporządzonej w dniu 11.07.2023 r., wskazano, iż w świetle kryteriów przewidzianych w art. 187 ust. 1-3 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, tj. wymogów, by rozprawa doktorska, która może przyjąć postać monografii naukowej, prezentowała ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej, a jej przedmiotem było oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, można przyjąć, że przedłożona do oceny praca mgr Diany Brzezińskiej pt. *Interdyscyplinarna analiza problematyki zabójstwa na prośbę ofiary*, mimo przedstawionych w tej recenzji zastrzeżeń, spełnia ustawowe warunki uznania jej za taką rozprawę doktorską i może stanowić podstawę do dopuszczenia doktorantki do publicznej obrony pracy doktorskiej.

Mając powyższe na uwadze w przedmiotowej recenzji odniesiono się wyłącznie do zmian w doręczonej drugiej wersji pracy, pod kątem stwierdzenia czy praca (nadal):

- (1.) prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie (tu:) nauki prawne;
- (2.) prezentuje umiejętność kandydata w zakresie samodzielnego prowadzenia pracy naukowej;
- (3.) prezentuje oryginalne rozwiązanie (tu:) problemu naukowego.

Praca mgr Diany Brzezińskiej w przedłożonej zmodyfikowanej wersji została objętościowo i strukturalnie rozbudowana. Autorka włączyła do poszczególnych rozdziałów dodatkowe podpunkty, w których wskazała (i omówiła) zagadnienia istotne z perspektywy analizy prawnej ochrony życia (w tym kwestie konstytucyjnoprawne), a także zawarła odniesienia historyczno-prawne i nawiązania do innych porządków prawnych. W pracy pojawiły się osobne rozdziały dotyczące zjawiska eutanazji, a także analizy prawnej „zabójstwa na prośbę”. Zmiana tytułu pracy (z którego wyeliminowano określenie „analiza” oraz doprecyzowano, że obszarem badań są nauki penalne), jak również przebudowa pracy pod kątem strukturalnym pozwala dostrzec, że Autorka zidentyfikowała zagadnienie problemowe (którym jest „zabójstwo na prośbę” w kontekście nauk penalnych, a nie „interdyscyplinarna analiza”) i uporządkowała zamęt dostrzegalny w pierwszej wersji pracy.

W rozprawie nadal dostrzec można problemy z obszaru metodologii, np. z ustaleniem co stanowi cel badań, a co środek do jego realizacji. *Za cel badawczy* Autorka uznała bowiem *eksplorację zjawiska „zabójstwa na prośbę” oraz jego scharakteryzowanie*, wyjaśniając następnie, że cel ten obejmuje *analizę przepisów, analizę spraw karnych, wyjaśnienie pojęć czy próby odpowiedzi na postawione pytania badawcze* (s. 19-20).

Autorka ma nadal pewne trudności ze stosowaniem terminologii prawnej, np. w rozdziale VI, w którym przeprowadza „prawną analizę zabójstwa na prośbę”, utożsamia przestępstwo z typem czynu zabronionego (s. 370 i nast.). Na skutek tego pomija omówienie pozostałych elementów przestępstwa, w szczególności *winy*, do której odniesienie powinno mieć istotne znaczenie w kontekście uwzględnienia *prośby* jako czynnika wpływającego na modyfikację odpowiedzialności karnej za zabójstwo („na prośbę”).

Autorka wydaje się także nie dostrzegać różnicy pomiędzy zjawiskiem „zabójstwa na prośbę” i typem czynu zabronionego „zabójstwa na prośbę”, co widać w różnych miejscach pracy, np. na s. 21, gdzie Autorka formułuje hipotezy badawcze używając – w hipotezie 1 - do określenia zjawiska „zabójstwa na prośbę” określenia „przestępstwo zabójstwa na prośbę”, jak też we wnioskach z pracy. W efekcie wyodrębnienie zjawiska „zabójstwa na prośbę” Autorka utożsamia z koniecznością wyróżnienia odrębnego typu czynu zabronionego, pomimo iż brak jest przekonującego uzasadnienia dlaczego dotychczasowy stan prawny Autorka uznaje za niewystarczający (uzasadnieniem kryminalizacji nie jest bowiem sama prezentacja zagadnień z zakresu teorii kryminalizacji), zwłaszcza wobec możliwości uwzględnienia istotnych aspektów opisywanego zjawiska „zabójstwa na prośbę” w ramach zasad i dyrektyw wymiaru kary. W pracy dostrzec można także niespójność między wynikami analizy a wnioskami z

pracy. Z jednej strony Autorka przyjmuje, że „zabójstwo na prośbę” jest w istocie „sterowanym samobójstwem”, które nie powinno wiązać się z odpowiedzialnością karną. Zarazem wyraża jednak pogląd, że powinno ono zostać ujęte w Kodeksie karnym jako uprzywilejowany typ zabójstwa; przy czym penalizacja nie powinna nastąpić w ramach art. 151 KK, ale jako zmodyfikowane zabójstwo w art. 148§1a KK (s. 391-392) lub jako zabójstwo eutanatyczne z art. 150 KK. W tym kontekście pojawiająca się w pracy koncepcja, zgodnie z którą czynnik prośby pokrzywdzonego może zostać uwzględniony jako wpływający na wymiar kary przez pryzmat zasad i dyrektyw jej wymiaru, jawi się jako bardziej uzasadniona.

Dostrzegalne są także problemy z poprawną identyfikacją wagi omawianych zagadnień. Przy omawianiu zasad i dyrektyw wymiaru kary w oparciu o art. 53 § 1 KK Autorka – z niezrozumiałych powodów – całkowicie pomija obie najważniejsze zasady ujęte w tej regulacji: swobodnej oceny sądu oraz ograniczenia wymiaru kary przez stopień winy (nie wymienia ich charakteryzując art. 53 KK, po czym odniesienie do winy pojawia się szczątkowo, na s. 375 i 377), co należy ocenić jednoznacznie negatywnie. Pominięcie analizy zagadnienia winy stanowi – w świetle przedmiotu pracy (dotyczącej „zabójstwa *na prośbę*”) – istotny brak, a w kontekście art. 53 kk poważny błąd, wskazujący na wyraźne niedostatki wiedzy dotyczące prawnej problematyki wymiaru kary.

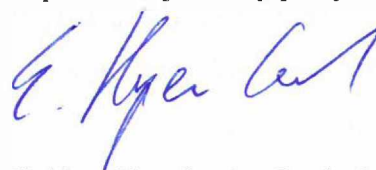
Mając jednak na uwadze, że podobne trudności Autorka wykazywała już w poprzedniej wersji pracy, która – mimo to – uznana została za mieszczącą się jeszcze w kryteriach przewidzianych w art. 187 ust. 1-3 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, również obecnie nie uznano wskazanych błędów za dyskwalifikujące pracę.

Pozytywnie ocenić natomiast należy poszerzenie źródeł, które Autorka przywołuje w pracy, o akty prawne (w tym o odniesienia do eutanazji w kontekście Konstytucji RP i Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, nawet jeżeli bardzo skrótowe), komentarze do ustaw i inną literaturę naukową. Skorzystanie ze źródeł naukowych w dostrzegalnym stopniu poprawiło jakość wyводу. Wprawdzie odniesienie się do nich miało charakter głównie sprawozdawczy (również w zakresie konkluzji częściowych przeniesionych z innych opracowań, vide s. 85 w zakresie modyfikacji art. 151 KK), a rozdziały I-III pozbawione są własnych rozważań Autorki (za takie nie można bowiem uznać pojedynczego akapitu na końcu rozdziału), podczas gdy na poziomie rozprawy doktorskiej oczekuje się rozważań *Autora pracy* z przywołaniem stanowisk prezentowanych w literaturze. Tym niemniej już samo wyszukanie i przywołanie – w skorygowanej wersji pracy – stanowisk z literatury fachowej dotyczących zagadnień prawnych, stanowi znaczny postęp względem pierwotnej wersji pracy i pozwala dostrzec, że Autorka

podczas korekty rozprawy zapoznała się z fachową literaturą dotyczącą relewantnych zagadnień; nawet jeżeli w ograniczonym stopniu rozbudowała w ten sposób bazę pod własne rozważania. W kolejnych rozdziałach rzadko bowiem pojawiają nawiązania do przedstawionych wcześniej problemów. Także omawiając znamiona typu czynu zabronionego w rozdziale VI Autorka nie korzysta już z przywołanej wcześniej przez siebie w tym kontekście literatury, w znacznej mierze rezygnując z odniesienia do źródeł naukowych. Można jednak przyjąć, że Autorka zmierzała w ten sposób do zaprezentowania ogólnej wiedzy teoretycznej w dyscyplinie nauki prawne (co stanowi jedno z ustawowych kryteriów oceny rozprawy doktorskiej), a następnie starała się zaprezentować zagadnienie samodzielnie. Wprawdzie ograniczone powiązanie dokonanej przez siebie sprawozdawczej prezentacji relewantnych zagadnień (w rozdziałach I-III) z analizą tytułowego zagadnienia (w rozdziale VI) wskazuje na pewne braki w umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej (inne ustawowe kryterium oceny rozprawy doktorskiej), ale – mając na uwadze, że Autorka jest w stanie znaleźć i zaprezentować w pracy zagadnienie badawcze, ujmując je w kontekście naukowym – można przyjąć, że taką umiejętność wykazuje w zakresie wystarczającym w kontekście wymogów ustawowych.

Zauważyć należy nadto poprawę języka, jakim posługuje się Autorka (nawet jeśli nadal występują pojedyncze literówki, np. konsekwentnie w nazwisku M. Budyn-Kulik w przypisach rozdziału II).

Reasumując: dokonaną przez Autorkę korektę rozprawy doktorskiej należy ocenić pozytywnie, tak w przedmiocie ogólnej wiedzy teoretycznej kandydatki w dyscyplinie nauki prawne, jak i starań o nadanie pracy charakteru rozprawy z zakresu nauk prawnych. Mając na uwadze, że już pierwsza wersja pracy spełniała wymogi przewidziane w ustawie, a wprowadzone zmiany wskazały na generalną poprawę jakości wyводу, należy przyjąć, iż praca (nadal): prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie (tu:) nauki prawne, umiejętność kandydata w zakresie samodzielnego prowadzenia pracy naukowej oraz oryginalne rozwiązanie (tu:) problemu naukowego (nawet jeśli jest to rozwiązanie niezbyt udane). Tym samym praca spełnia ustawowe warunki uznania jej za taką rozprawę doktorską i może stanowić podstawę do dopuszczenia doktorantki do publicznej obrony pracy doktorskiej.

/dr hab. Elżbieta Hryniewicz-Lach, Prof. UAM/